

Відгук

офіційного опонента, кандидата мистецтвознавства, викладача кафедри теорії та історії культури Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського Світної Дар'ї Володимирівни на дисертаційне дослідження Дуди Лариси Ігорівни «Фольклорні жанри та їх трансформація у творчості для бандури», представлене на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури (мистецтвознавство)

Перш за все хочу відзначити, що запропоноване дисертаційне дослідження імпонує не тільки своєю актуальністю та високим науковим рівнем. Не менш важливим у роботі Л. І. Дуди є те, що крізь призму розгляду фольклорних жанрів та їх трансформації у творчості для бандури, вона яскраво висвітлює історію українського народу, важливі етапи і чинники в українському націотворенні.

В умовах заблокованості української культури під час поневолювань України іншими державами-загарбницями, важливим питанням було формування національної самосвідомості українського народу. Власне, бандурне мистецтво, було одним з найвпливовіших чинників у розбудові української нації, що яскраво розкривається у дисертаційному дослідженні Л. І. Дуди на тему «Фольклорні жанри та їх трансформація у творчості для бандури».

Мій відгук, безперечно, має позитивну оцінку. Дозвольте оголосити основні його положення.

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена тим, що у роботі вперше з позицій сучасної вітчизняної мистецтвознавчої науки запропоновано цілісний розгляд проблематики трансформації фольклору в бандурній творчості.

За часів радянської влади вивчення української культури, зокрема бандурного мистецтва та його впливу на національні культуротворчі

процеси, вважалося не актуальним, оскільки не вписувалося у загальноприйняті ідеологічні стандарти.

Із здобуттям Україною незалежності ситуація істотно змінилась: у науковій думці помітно зростає інтерес до реконструювання національних культуротворчих процесів, до вивчення та засвоєння творчого доробку українських музикантів. Це дає можливість об'єктивно оцінити культурні надбання минулого та сприяє пошуку нових форм культурного життя сьогодення.

Сучасний етап розвитку гуманітарної науки потребує нових підходів до вивчення мистецьких явищ. У цьому аспекті актуалізується запропоноване дисертаційне дослідження, де віднайдено цікавий ракурс у розгляді фольклорних жанрів у репертуарі бандуристів, а саме – простежено їх трансформацію у виконавській та композиторській творчості для бандури ХХ – початку ХХІ ст.

Вивчення даної проблеми закономірно зумовило звернення дисертантки до таких важливих питань, як: український музичний фольклор, культурна спадщина, автентичний і вторинний фольклор, бандурне мистецтво, музична обробка, трансформація жанрів.

Таким чином, мета дослідження виступає у двох ракурсах – у визначенні динаміки трансформації фольклору та міри його збереження в академічній бандурній творчості. Сформульована мета роботи, її творча інтерпретація сприяли успішному розв'язанню актуальних завдань дисертації.

Комплексний підхід, реалізований авторкою в дослідженні, дозволив виявити специфіку жанрової еволюції, а саме – від вокально-інструментальних дум, історичних пісень до авторських обробок фольклорних зразків та створення нових вокально-інструментальних та інструментальних композицій.

Дисертація Л. І. Дуди характеризується високим науковим рівнем, достовірністю й обґрунтованістю наукових положень, висновків і

результатів. Їх забезпечує насамперед методологічно вірне застосування комплексу наукових підходів і методів, опора авторки на провідні наукові ідеї попередників.

Наукова новизна дисертації в узагальненому вигляді полягає в тому, що представлена наукова робота Л. І. Дуди є першим комплексним мистецтвознавчим дослідженням, де визначено шляхи видозміни жанрів фольклору, а також – напрямки їх трансформації та міграції.

Особливо цінним є те, що окрім великого обсягу теоретичних досліджень українських та зарубіжних науковців, у дисертації використані матеріали з приватних нотних фондів В. Дутчак, Л. Петрів, М. Стахмич, особистісні аудіо-та відеозаписи, а також – результати творчого спілкування з митцями.

Теоретичні засади роботи можуть бути використані музикознавцями, культурологами, істориками, фольклористами у подальших дослідженнях фольклорних першоджерел. Матеріали дисертації можуть стати основою навчальних курсів з теорії та історії української культури, історичного музикознавства та культурології, історії виконавського мистецтва на народних інструментах, методики викладання гри на бандурі.

Дисертація характеризується логічною побудовою, ясністю викладу основних положень, переконливою доказовістю, що забезпечило реалізацію основних завдань наукового дослідження.

Робота складається зі вступу, трьох розділів (дванадцять підрозділів), висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг – 289 сторінок, з них основного тексту 194 сторінки. Список використаних джерел містить 257 позицій.

У першому розділі **«Жанрова система фольклорної складової репертуару бандуристів: джерелознавчий та методологічний аспекти»** висвітлено різні наукові підходи з питань історії бандурного мистецтва й репертуарної політики бандуристів (Ф. Колесса, Ф. Лавров, Б. Жеплинський, М. Підгорбунський, А. Іваницький, А. Омельченко, В. Дутчак, С. Вишневська,

О. Дубас, К. Черемський, К. Чеченя, Н. Морозевич); ґрунтовно проаналізовано праці з розгляду вагомих постатей бандурного мистецтва (Н. Супрун, М. Семенюк, В. Мішалова, О. Олексієнко, І. Панасюк, О. Стельмашенко, Л. Кияновська); розкрито дослідження з важливих аспектів бандурного виконавства (Л. Мандзюк, Н. Брояко, І. Мокрогуз), а також – ретельно розглянуто наукові роботи з проблематики вивчення українських фольклорних жанрів та теорії й практики обробки фольклору в бандурній творчості (М. Драгоманов, С. Грица, М. Гордійчук, О. Дей, Г. Конькова, М. Лобанова, О. Дерев'янченко, С. Садовенко, А. Терещенко, Л. Кияновська, М. Загайкевич, Л. Макаренко, І. Коновалова).

Отже, виходячи з вищесказаного можна стверджувати, що ключові питання представленого дисертаційного дослідження стали предметом зацікавлення музикознавців, істориків, фольклористів, культурологів та етномузикологів. Це виразно ілюструє одну з провідних тенденцій сучасної гуманітаристики – включення у дослідницьку площину проблем, що мають інтегративний характер і вивчаються на перетині гуманітарних наук.

Зробивши ґрунтовний аналіз наукових праць вищезазначених дослідників, дисертантка Л.І. Дуда доходить висновку щодо відсутності узагальнених теоретичних і практичних підходів до опрацювання фольклору для бандури. Це свідчить про актуальність та безперечну цінність представлені дисертаційної роботи.

На підтримку й позитивну оцінку заслуговує прискіплива увага дисертантки до опрацювання наукових досліджень С. Грици, І. Земцовського, І. Ляшенка, М. Михайлова, І. Коновалової, Б. Фільц, визначення концепції жанрової системи музичного фольклору та її трансляції до професійної творчості.

У розділі на високому науково-теоретичному рівні обґрунтовано методологію дисертаційного дослідження (історичного, культурологічного, музикознавчого, інформаційного підходів; аналітичного, дидактичного, типологічного методів та методу термінологічного аналізу; емпіричних

методів: спостереження, порівняння, групування, експериментального і табличного методів), що дає досить повне уявлення про професійну підготовку дисертантки.

Змістовним центром дисертаційного дослідження Л.І. Дуди є другий розділ: **«Культурологічний ракурс трансформації автентичного фольклору в бандурному мистецтві»**. Цілісна концепція розділу вибудовується у висвітленні низки таких важливих проблем як: еволюція жанрових моделей фольклору в бандурній творчості; синтез ознак фольклорних і академічних жанрів у бандурному репертуарі; теоретичні засади композиторсько-виконавських підходів до опрацювань у бандурній творчості фольклорних жанрів, а також – здійсненні дисертанткою систематизації практичних засобів залучення фольклорних ознак у бандурній творчості.

Допитливість виваженого дослідника дозволяє Л.І. Дуді дійти висновку, що «обробка й трансформація є підґрунтям жанрових моделей бандурного мистецтва. На основі теоретичних засад обробки зразків музичного фольклору для бандурного репертуару відбулося формування нових жанрів, а також трансформація пісенно-фольклорних жанрів в інші жанри, переважно інструментальної музики для бандури [с. 106].

Змістовно кульмінаційною ланкою дисертаційного дослідження є розділ III під назвою **«Вторинний фольклор у сучасній академічній творчості бандуристів»**, де можна безпосередньо помітити емоційну та зацікавлену інтонацію автора.

На основі аналізу жанрів музичного вторинного фольклору, зокрема й власних творів, що є особливо цінним, дисертантка запропонувала цікаве бачення трансформації народної творчості (епічних та ліро-епічних творів, обрядового фольклору, родинних та соціально-побутових пісень, танцювальних мелодій, пісень літературного походження). Особливістю розділу є виявлення специфіки трансформації музичного фольклору, ступеню

її складності, а також – визначення різних авторських підходів до опрацювання фольклорних зразків.

У результаті проведеного дослідження авторка доходить до оригінальних, аргументованих мистецтвознавчим аналізом висновків, переконливо доводить, що музична трансформація фольклорних жанрів є не тільки засобом розширення композиторських і виконавських можливостей, а також – умовою збереження культурних цінностей українського народу. Це цілком відповідає потребам сучасного суспільства і є вкрай необхідним в умовах сьогодення.

Позитивно оцінюючи вибір теми дисертації, її структуру, зміст, рівень висвітлення різних аспектів досліджуваної мистецтвознавчої проблеми, локальні та загальні висновки, вважаємо за потрібне висловити і окремі побажання, які свідчать про певні нереалізовані творчі можливості дисертантки:

1. У Вступі дисертаційної роботи авторка відзначає прізвища діячів ХІХ ст., котрі в своїх наукових розвідках здійснювали розгляд кобзарської творчості (с. 5). Варто було пригадати й особистість О. Русова та П. Житецького, які свої дослідницькі висновки виклали у працях під назвами *«Остан Вересай – один з останніх кобзарів малоруських»* (О. Русов, 1873 р.) та *«Мысли о народных малорусских думах»* (П. Житецький, 1893) [український переклад: *«Про українські народні думи»*. – К., 1919].

Саме у їх працях, а також в дослідженні М. Лисенка *«Характеристика музыкальных особенностей малорусских дум и песен, исполняемых кобзарем Вересаем»* (М. Лисенко, 1874 р.) [український переклад: *«Характеристика музичних особливостей українських дум і пісень, виконуваних кобзарем Вересаєм»* (К., 1955)], вперше відбулося дослідження українських дум, були закладені основи професійного аналізу українського епосу, що у наступний період були розвинені в діяльності та працях Ф. Колесси.

2. Виходячи з цього, не зовсім коректним є висловлювання дисертантки на с. 13 дисертаційного тексту, де авторка відзначає, що праця Ф. Колесси

“Мелодії українських народних дум” «...є першою друкованою роботою, що містить відомості про кобзарів та їхній репертуар» [с.13].

3. На наш погляд, до списку використаних джерел доречно було б додати дослідження провідного сучасного фахівця в галузі української музичної культури доктора мистецтвознавства, професора Л. Корній. У своїх працях «Історія української музики» у трьох томах, «Історія української музичної культури» та «Українська музична культура. Погляд крізь віки» (співавтор Б. Сюта) дослідниця значну увагу приділяє розгляду українського музичного фольклору. Можливо це надасть Вам поштовх до нових міркувань і подальших досліджень низки важливих питань, запропонованих у дисертаційному дослідженні.

4. Фундаментальний підхід авторки до розкриття заявленої проблематики, запропонована методика опрацювання фольклору зумовлені великим практичним досвідом Л.І. Дуди в аранжуванні та обробці творів для бандури, зокрема пісень, які містяться у нотному збірнику «Квітонько бойкине». Відповідно до цього виникають запитання: 1) Яких принципів дотримується авторка при здійсненні власних обробок й аранжувань українських пісень? 2) Чи зверталася дисертантка до створення авторських творів і як саме відбувалася трансформація фольклорних жанрів?

Висловлені нами окремі побажання та зауваження є одним з можливих варіантів поліпшення якісних параметрів дослідження, їх не варто розглядати як такі, що можуть істотно вплинути на загалом позитивну підсумкову оцінку праці. Представлене дослідження вносить серйозний вклад у розробку основних засад українського музикознавства, теорії та історії культури, надає можливість застосування отриманих результатів у музичній практиці. Зважаючи на інформативність праці, ґрунтовність та розмаїття залученого матеріалу, бажано видати її як окрему монографію.

Кандидатська дисертація Л.І. Дуди є самостійним, логічно завершеним, методологічно і теоретично обґрунтованим, виконаним на належному фаховому рівні науковим дослідженням актуальної, не вивченої

мистецтвознавчої проблеми. Автореферат і 7 публікацій віддзеркалюють основні результати дисертації. Проблематика дослідження має перспективи для подальшого розвитку і є певним внеском в теорію та історію культури.

Отже, дисертаційне дослідження Л.І. Дуди «Фольклорні жанри та їх трансформація у творчості для бандури» відповідає вимогам МОН України до кандидатських дисертацій (пп. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»), паспорту спеціальності, профілю спеціалізованої вченої ради, а його авторка Дуда Лариса Ігорівна заслуговує на присудження наукового ступеню кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури (мистецтвознавство).

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства,

викладач кафедри теорії та історії культури

Національної музичної

академії України

імені П.І. Чайковського

Д. В. Сбітняя

